

OPERA

MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ
HUNGARIAN STATE OPERA

OPERA 186

Szimfonikus hangverseny két részben
Symphonic concert in two parts

2023. SZEPTEMBER 24., VASÁRNAP, 19:30
OPERAHÁZ
24 SEPTEMBER 2023, SUNDAY, 19:30
OPERA HOUSE

opera.hu | facebook.com/Operahaz

OPERA 186

Szimfonikus hangverseny két részben

A Magyar Állami Operaház évről évre különleges koncertet szentel immár 186 éves Zenekarának. Az *OPERA186* című hangverseny nemcsak hódolat Magyarország legrégebb óta fennálló zenekara előtt, hanem orosz repertoárjával egyben tudatos kapcsolódás a 2023/24-es évadhoz, a Szláv szezonhoz.

MŰSOR

Mihail Ivanovics Glinka

Ruszlán és Ludmilla – nyitány

Szergej Rahmanyinov

2. (c-moll) zongoraverseny, Op. 18

Pjotr Iljics Csajkovszkij

5. (e-moll) szimfónia, Op. 64

Közreműködik a **MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ ZENEKARA** és **BALOGH ÁDÁM** (zongora)

Karmester: **PINCHAS STEINBERG**

OPERA 186

Symphonic concert in two parts

Every year, the Hungarian State Opera dedicates a concert to its now 186-year-old Orchestra. The symphonic concert *OPERA186* is not only an acknowledgment of the oldest orchestra in Hungary, its programme of Russian pieces also ties in with the 2023/24 Slavic Season.

PROGRAMME

Mikhail Ivanovich Glinka

Ruslan and Lyudmila – overture

Sergey Rachmaninov

Piano Concerto No. 2 in C minor, Op. 18

Pyotr Ilyich Tchaikovsky

Symphony No. 5 in E minor, Op. 64

FEATURING THE HUNGARIAN STATE OPERA ORCHESTRA AND **ÁDÁM BALOGH** (PIANO)

CONDUCTOR: **PINCHAS STEINBERG**

Glinka *Ruszlán és Ludmilla* című operája Puskin szövegére készült. A középkorban játszódó, mesehangulatú lírai dalművet 1842-ben mutatták be Péterváron. [...] A koncerten felcsendülő részlet, azaz a nyitány az operaszöveg regényes, játékos jellegének megfelelően mindvégig presto-íramú, napsugaras muzsika. A felépítés könnyedsége, légiessége Rossinira emlékeztetheti a hallgatóságot, de tartalmában, költőiségének jellegzetességében, robusztus életigenlésében sajátosan orosz.

Néhányütemnyi bevezetés után a teljes zenekar sebes forgatagában felhangzik a diadalmasan harsogó főtéma, amely azonos az opera lendületes fináléjának a témájával. Az először D-dúrban megjelenő főtéma vidám szökelléssel folytatja útját a fafúvók. Majd F-dúrban a gondonkák hangzik fel a szélesen daloló melléktéma, Ruszlán nagy szerelmi áriájának dallama, amit a teljes zenekar megismétel. A rövid kidolgozási részben a melléktéma uralkodik, száguldó futamok után telt zengéssel tér vissza a reprízben a főtéma és A-dúrban a melléktéma. Utána folytatódik a főtéma kidolgozása, a még sebesebb kóda a főtémából alakul.

Rahmanyinov 2. *zongoraversenyének* I. tétele a zongora tömör akkordjaival indul, majd a zenekarban a zongora virtuóz futamainak aláfestésével szólal meg a szenvedélyes, szélesen ívelő főtéma. Ezt követi a szólóhangszeren a fájdalmas pátoszú melléktéma. A kidolgozás után a főtéma fénylő pompában tér vissza a zenekarban a zongora heves dinamikájú ellentémája a kíséretben.

A II. tételben az elégikus hangvétel az uralkodó. A kifejezésteljes főtémát a zenekar mutatja be, s a zongora megismétli, majd romantikus hevülettel viszi tovább a zongora és a zenekar párbeszéde.

A III. tétel táncos lejtésű, népies karakterű főtémáját egy nagyívű bevezetés előzi meg, mely a lírai, bensőséges melléktéma bemutatása után virtuóz változatokban alakul tovább, és megjelenik fugato formában is.

A 2. *zongoraverseny* ősbemutatójára 1901 őszén került sor.

Csajkovszkij 5. *szimfóniája* egyik legérettebb, legkiforrottabb mesterműve, amelyben eszmei tartalom és kifejezés tökéletes egységbe forr össze. [...] A vezérmotívum mint a mű alapgondolatának kifejezője mind a négy tételen végigvonul. Először sötéten, fájdalmasan, mintegy aggódalmakkal és kétségekkel telítve jelenik meg e-mollban, hogy aztán a IV. tételben ragyogó dúr hangnemben szólaljon meg, végül pedig heroikus zengéssel, lobogó pátosszal telítve, diadalmas pompában, himnikus szárnyalással fejezze be a művet.

Az I. tétel középpontjában a vezérgondolat áll. Sötét tónusban, halkán jelenik meg két klarinét uniszónójában, mély fekvésben, a mélyvonósok kíséretében. Lassú bevezetés után jelenik meg a vágyakkal telített, fájdalmas hangulatú, szelíden ringó mozgásban nagy belső feszültséget rejtő főtéma a klarinét és a fagott oktávmenetében. A téma romantikus intonációja Schubert, Wagner, Liszt melódiavilágához kapcsolódik. A témában rejlő sóvárgó vágy erős dinamikai fejlődéssel tör

mind magasabbra. Hirtelen egy széles ívelésű második téma zendül fel a vonósokon, amely áradó líraiságával bizakodást és szeretet sugároz. A szelíd lejtésű melléktéma után ismét nagy erővel tér vissza a főtéma, melyet a témák kidolgozása követ elementáris szenvedéllyel.

A mélyvonósok áhítatos, halk, egyenletes léptű bevezetésével kezdődik a II. tétel. Utána szólal meg a kürt szólóján az édesen daloló, meleg kantilénájú dallam, amely az idillikus élet, a béke és a csöndes szemlélődés örömét hirdeti. Szelíden felel rá a klarinét, majd az oboa, a vonósok finommívű kíséretével. A tétel második témája szenvedélyesebb lüktetésű, amit egy nyugtalanságot és gondot idéző téma követ. Ez a fenyegető hangulat mind közelebbé válik, amikor nagy erővel felharsan a szimfónia vezérmotívuma. Majd a bensőséges, lírai érzelmek ismét felülkerekednek, a főtéma lágyan énekel az oboán. A rézfúvósok erőteljes megszólalása után a főtémából szőtt, fájdalmasan rezignált kóda zárja a tételt.

A III. tétel keringő, de nem vidáman táncos lejtésű, hanem inkább álmódóva elringató. A hegedűn megszólaló, szívhez szóló főtéma tematikus rokonsága a II. tétel főtémájával szembeszökő. A téma váltakozva ring tovább a fafúvók, ismét a vonósokon, majd fénylő pompával a teljes zenekaron, amikor az első hegedűk staccato menetében megjelenik az ideges, nyugtalan második téma, és feszültséget visz a derűs hangulatába. Játékosan szökdel a téma a fafúvók és a vonósok között, amikor oboán visszatér az első téma, nagy lendülettel bontakozik ki, de hirtelen megdermed, és álétan lehanyatlík: egész halkán, látomászerűen megjelenik a klarinét és a fagotton a szimfónia végzetet hordozó vezérmotívuma. Néhányütemnyi idézet után fájdalmasan vonaglik a hegedűkön a keringőtéma. Heves, kemény akkordütések zárják a tételt.

A lélek drámája végső kifejléhez, nyugvópontra jut a IV. tételben. A vezérmotívum a dúr hangnem ragyogásában szólal meg. A tételt bevezető lassú részben ez a motívum diadalmas biztonsággal bontakozik ki, váltakozóan ünnepélyes, pompázó rézfúvó akkordtömbökkel. A vezérmotívum elhalkulása után erőteljesen csendül fel a népi intenciójú főtéma. A tétel vezető témái büszkén és erőteljesen fejlődnek tovább. A repríz csupa fény, pompa, ujjongás. A kóda E-dúrba megy át, a vezértéma tovább nem fokozható, diadalmas beteljesedésében a tempó felgyorsul. A befejezésben az első tétel főtémája, vagyis a küzdelmes munka hangja szólal meg először lázas izgalommal, majd magabiztos nyugalommal.

A szimfónia 1888-ban készült el, Péterváron mutatták be a szerző vezényletével.¹

¹ Készült Tóth Dénes, *Hangversenykalauz*, Zeneműkiadó Vállalat, Bp., 1960. alapján.

Balogh Ádám 1997-ben született Pécsen. Országos versenyek díjnyertese. 2010-ben a Budapesti Fesztiválzenekarral debütálhatott, Fischer Iván vezényletével. Azóta szerepelt többek között a Berliini Konzerthaus zenekarával, a Concerto Budapesttel, a Nemzeti Filharmonikusokkal, a Pannon Filharmonikusokkal, az Óbudai Danubia Zenekarral és a Liszt Ferenc Kamarazenekarral is. Fellépett már Európa, Amerika és Ázsia koncerttermeiben. 12 évesen felvételt nyert a Zeneakadémia Kivételes Tehetségek Osztályába, ahol Némethy Attila és Eckhardt Gábor voltak a tanárai.

Számos nemzetközi versenyről szintén sikeresen térhetett haza. Így például a 2019-es Bartók Világverseny második díjasa. A Sydney Nemzetközi Zongoraverseny 5. helyezettje. A Honens és a Horowitz versenyek elődöntőse.

Jelenleg a Zeneakadémia Doktori hallgatója, illetve tanára.

Az izraeli születésű **Pinchas Steinberg** Joseph Gingolsnál és Jascha Heifetznél tanult hegedülni az Egyesült Államokban, majd Boris Blachernél tanult zeneszerzést Berlinben. 1974-ben debütált a berlini RIAS Szimfonikus Zenekar karmestereként. Innen datálhatjuk nemzetközi karrierjét, ezt követően világszerte a legrangosabb zenekarokat vezényelte: többek között Berliini Filharmonikusok, Londoni Szimfonikusok, Izraeli Filharmonikusok, Lipcsei Gewandhaus Zenekara, Londoni Filharmonikus Zenekar, Francia Nemzeti Zenekar, Cseh Filharmonikusok, Római Santa Cecilia Zenekar, Londoni Filharmonikusok, Müncheni Filharmonikusok, Royal Stockholm Filharmónia, Bostoni Filharmonikus Zenekar, Párizsi Zenekar, NHK Tokió, Cleveland Zenekar, Budapesti Fesztivál Zenekar. Állandó vendégkarmestere a Bécsi Állami Operaháznak, vezető karmestere a bécsi Rádió Szimfonikus Zenekarának, zeneigazgatója volt többek között a genfi Orchestra de la Suisse Romande-nak.

A világ vezető operaházaiba hívják, gyakran vezényel többek között a londoni Covent Gardenben, a milánói Scalában, a párizsi Opera Bastille-ban, továbbá Münchenben, Berlinben, Rómában, Madridban, Bécsben és San Fransiscóban.

A műsorlapot szerkesztette: Mátrai Diána Eszter

The opera *Ruslan and Lyudmila* by Glinka was based on a poem by Pushkin. Set in the Middle Ages, the lyrical opera with fairy-tale characteristics was first presented in Petersburg in 1842. [...] The excerpt featured at the concert, i.e. the overture in presto, in accordance with the novelistic, playful nature of the libretto, is radiant music throughout. The lightness and airiness of the structure may be reminiscent of Rossini, but it is uniquely Russian in its content, poetic characteristics, and robust affirmation of life.

After a few bars of introduction, the triumphantly blaring main theme, which is identical to the theme of the opera's dynamic finale, is heard in the rapid whirlwind of the entire orchestra. Appearing for the first time in D major, the theme continues its journey on the woodwinds with cheerful jumps. Then, in F major, the wide secondary theme, the melody of Ruslan's great love aria, is heard on the strings, which is repeated by the entire orchestra. It dominates in the short development section, after speeding races, the main theme returns with full resonance in the reprise and the secondary theme returns in A major. After that, the development of the main theme continues, the even faster coda confirms the ebullience of the principal theme.

The First Movement of Rachmaninov's *Piano Concerto No. 2* begins with the concise chords of the piano, then the orchestra plays the passionate, wide-ranging main theme underlining the virtuoso runs of the piano. It is followed by the secondary theme of painful pathos on the solo instrument. After the elaboration, the main theme returns in shining splendour in the orchestra, accompanied by the piano's fiercely dynamic counter-melody.

The Second Movement is dominated by an elegiac tone. The expressive main theme is presented by the orchestra and is repeated by the piano, then carried on with a romantic fervour as a dialogue between the piano and the orchestra.

The main theme of the Third Movement, with a folk character and a dance tone, is preceded by a large-scale introduction, which, after the presentation of the lyrical, intimate secondary theme, continues to evolve in virtuosic variations, and also appears in fugato form.

The premiere of the piece took place in autumn 1901.

Symphony No. 5 by Tchaikovsky is one of his most mature masterpieces, in which ideological content and expression merge into a perfect unity. [...] The leitmotif as an expression of the basic idea of the work runs through all four movements. At first, it is darkly and painful in E minor, as if full of worries and doubts. It returns in the Fourth Movement in a brilliant major key to end the work in triumphant splendour and anthemic resonance with a heroic sound, saturated with soaring pathos.

The leitmotif is at the centre of the First Movement. In a dark tone, it appears softly in the unison of two clarinets, in a deep register, accompanied by the bass strings. Following a slow introduction, the main theme, expressing desires and a painful mood appear in a gentle swinging movement, hiding great inner tension, in the octave progression of the clarinet and bassoon. The

romantic intonation of the theme is related to the world of melodies of Schubert, Wagner, and Liszt. The wistful desire inherent in the theme rises higher and higher with a strong dynamic development. Suddenly, a wide-ranging second theme is heard on the strings, which radiates confidence and love with its overflowing lyricism. After the gentle secondary theme, the main theme returns with great force, followed by the elaboration of the themes with elemental passion.

The Second Movement begins with a reverent, quiet, steady introduction of the bass strings followed by the sweetly singing, warm cantilena melody played in the horn solo, proclaiming the joy of an idyllic life, peace, and quiet contemplation. The clarinet, later the oboe responds gently, with the subtle accompaniment of the strings. The second theme of the movement has a more passionate pulse, followed by a theme that evokes restlessness and trouble. This imminent mood becomes ever closer when the main motif of the symphony blares with great force. Then the intimate, lyrical emotions prevail again, the main theme sounds softly on the oboe. After the strong tone of the brass, the painfully resigned coda woven from the main theme closes the movement. The Third Movement is a waltz, but it does not have a joyfully dance-like tone, rather a dreamy sway. The thematic connection of the heartfelt main theme played on the violin and the main theme of the second movement is striking. The theme continues alternately on the woodwinds, then on the strings again, and then on the full orchestra with shining splendour when the vexed, restless second theme appears in the staccato march of the first violins and brings tension to its serene mood. The theme playfully jumps between the woodwinds and the strings, and when the first theme returns on the oboe, it unfolds with great momentum, but it suddenly freezes and subtly declines: very quietly, the leitmotif of the symphony boding doom appears on the clarinet and the bassoon like a vision. After a few bars, the theme of the waltz writhes painfully on the violins. Fierce, hard chords close the movement.

The drama within the soul reaches its conclusion, a resting point in the Fourth Movement. The main motif is played in the brilliance of a major key. In the slow part that introduces the movement, this motif unfolds with triumphant assurance, alternating with solemn, magnificent brass chords. As the leitmotif fades away, the main theme with folk intentions returns powerfully. The main themes of the movement continue to develop proudly and powerfully. The reprise is full of light, pomp, and jubilation. The coda moves to E major, the main theme cannot be increased any further, and the tempo accelerates in its triumphant completion. In the conclusion, the main theme of the first movement, i.e. the sound of hard work, is heard first with feverish excitement and then with confident calmness.

The symphony completed in 1888 was presented in Petersburg conducted by the composer.¹

¹ Based on Dénes Tóth, *Hangversenykalauz, Zeneműkiadó Vállalat, Bp., 1960.*

Ádám Balogh was born in Pécs, Hungary in 1997. He is a recipient of many national awards. He made his concerto debut in 2010 with the Budapest Festival Orchestra under the baton of Iván Fischer. He has appeared with Berlin Konzerthaus, Concerto Budapest, the Hungarian National Philharmonic, the Danubia Orchestra Óbuda, and the Franz Liszt Chamber Orchestra. He also performed at concert halls of Europe, the United States, and Asia. At the age of 12, he was enrolled into the school for exceptional young talents of the Liszt Music Academy, his tutors were Attila Némethy and Gábor Eckhardt.

He is a laureate of several international competitions including second prize of the 2019 Bartók World Competition, fifth place at the Sydney International Piano Competition, and he was semi-finalist of the Honens and Horowitz Competitions.

Currently he is completing his doctorate studies at the Liszt Academy of Music, as well as teaching at the institution.

Born in Israel, **Pinchas Steinberg** studied violin under Joseph Gingold and Jascha Heifetz in the USA, and composition under Boris Blacher in Berlin. In 1974 he made his conducting debut with the RIAS Symphony Orchestra in Berlin. This was the first of a long series of prestigious orchestra engagements, including the Berlin Philharmonic, London Symphony, Israel Philharmonic, Leipzig Gewandhaus Orchestra, Philharmonia Orchestra London, Orchestre National de France, Czech Philharmonic, Santa Cecilia Orchestra Roma, London Philharmonic, Munich Philharmonic, Royal Stockholm Philharmonic, Boston Symphony Orchestra, Orchestre de Paris, NHK Tokyo, Cleveland Orchestra, Budapest Festival Orchestra, among many others. He held the position of Permanent Guest Conductor at the Vienna State Opera, Chief Conductor of the Radio Symphony Orchestra in Vienna, Music Director of the Orchestre de la Suisse Romande in Geneva. His performances of opera have taken him to leading opera houses around the world, including London's ROH Covent Garden, La Scala in Milan, Opera Bastille Paris, and Munich, Berlin, Rome, Madrid, Vienna, and San Francisco.

Programme notes edited by Diána Eszter Mátrai